

УДК 343.8

Карелін В. В.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна;

Пузиревський М. В.,

здобувач вищої освіти на другому (магістерському) рівні
за спеціальністю 081 «Право», начальник кабінету
кафедри тактико-спеціальної підготовки,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ СПЕЦІАЛЬНО УПОВНОВАЖЕНИХ СУБ'ЄКТІВ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Стаття присвячена аналізу правових аспектів протидії кримінально караним корупційним, а також таким, що сприяють корупції, діянням в Україні. Також проаналізовано превентивні антикорупційні заходи, що мають полігалузеву специфіку.

У статті на основі аналізу національного законодавства визначено найдоцільніші елементи діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Ключові слова: *корупція, правові аспекти, антикорупційна політика, спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції, повноваження, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національна поліція, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національне антикорупційне бюро України, превентивний механізм.*

Постановка проблеми. Вирішення комплексу завдань, пов'язаних зі зниженням рівня виявів корупції в Україні спричинило необхідність розробки національним законодавцем правових аспектів реалізації державної антикорупційної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування правових аспектів діяльності уповноважених органів у сфері протидії корупції привертало увагу багатьох учених у галузі кримінології та кримінального права, таких як: Бусол О. Ю., Голіни В. В., Григор'єва Р. Г., Дрьомова С. В., Костенка О. М., Кулика О. Г., Мельника М. І., Савченка А. В., Хавронюка М. І., Шостко О. Ю. та інших відомих фахівців.

Метою статті є визначення та розгляд правових аспектів діяльності в Україні спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції.

Виклад основного матеріалу. Як слушно наголошує доктор юридичних наук, професор Костенко О. М.: «...прийнятими в один день 14 жовтня 2014 р. законами України «Про запобігання корупції», «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», «Про Національне антикорупційне бюро України» встановлено єдиний правовий антикорупційний простір з протидії корупції, визначено правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні...» [8, с. 220].

Необхідно акцентувати увагу на тому, що частиною 1 статті 1 Закону України «Про запобігання корупції» встановлено вичерпний перелік спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, а саме:

- органи прокуратури;
- органи Національної поліції;
- Національне антикорупційне бюро України;
- Національне агентство з питань запобігання корупції [1].

Так, відповідно до частини 5 статті 8 Закону України «Про прокуратуру» в Україні функціонує спеціально уповноважений самостійний підрозділ у структурі Генеральної прокуратури – Спеціалізована антикорупційна прокуратура, на яку покладені повноваження щодо здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України; підтримання державного обвинувачення у відповідних провадженнях; представництва інтересів громадянина або держави в суді у випадках, пов'язаних з корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями [6].

Слід наголосити, що Наказом Генеральної прокуратури України № 149 від 12 квітня 2016 року з метою забезпечення належної організації роботи Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, керуючись статтею 9 Закону України «Про прокуратуру», було затверджено Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України (далі – Положення).

Саме з прийняттям Положення було більш широко деталізовано обсяг повноважень цього правоохоронного органу та відпо-

відно до розділу 3 цього Положення закріплено його основні завдання та функції, а саме:

1. Здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування Національним антикорупційним бюро України.

2. Виконання вимог закону під час приймання, реєстрації, розгляду та вирішення заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення, своєчасне внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

3. Забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування Національним антикорупційним бюро України кримінальних правопорушень та оскарження незаконних судових рішень на стадії досудового розслідування і судового розгляду.

4. Підтримання державного обвинувачення в суді у кримінальних провадженнях, розслідуваних Національним антикорупційним бюро України.

5. Забезпечення в межах компетенції відшкодування збитків, завданих кримінальними правопорушеннями.

6. Забезпечення застосування належної правової процедури до кожного учасника кримінального провадження.

7. Представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, передбачених Законом України «Про прокуратуру» і пов'язаних з корупційними або пов'язаними з корупцією правопорушеннями.

8. Здійснення в межах реалізації функцій Спеціалізованої антикорупційної прокуратури міжнародного співробітництва [3].

У свою чергу, органи Національної поліції України як загальний суб'єкт протидії злочинності, зокрема, корупційній, відповідно до покладених на неї в статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» завдань здійснюють:

а) превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню корупційних злочинів;

б) виявляють причини та умови, що сприяють вчиненню усунення; вживають заходів з метою виявлення корупційних злочинів;

в) припиняють виявлені корупційні злочини;

г) здійснюють своєчасне реагування на заяви та повідомлення про корупційні злочини;

д) здійснюють досудове розслідування дрібних корупційних злочинів, не віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України; займаються веденням бази даних стосовно зареєстрованих корупційних злочинів [5].

13 жовтня 2015 року Прем'єр-міністром України було підписано Постанову Кабінету Міністрів № 830 «Про утворення територіального органу Національної поліції», що нормативно закріпила функціонування в структурі органів Національної поліції міжрегіонального територіального органу – Департаменту захисту економіки Національної поліції України (далі – Департамент).

У свою чергу, наказом Національної поліції України № 81 від 07 листопада 2015 року відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», Постанови Кабінету Міністрів України від 13 жовтня 2015 року № 830 «Про утворення територіального органу Національної поліції» та з метою забезпечення належного функціонування Департаменту захисту економіки Національної поліції України було затверджено Положення про Департамент захисту економіки Національної поліції України (далі – Положення).

Відповідно до пункту 1 розділу 1 цього Положення Департамент є міжрегіональним територіальним органом у складі кримінальної поліції Національної поліції України та згідно з законодавством України здійснює оперативно-розшукову діяльність [2].

Слушним є, що одним із пріоритетних завдань, які покладено на Департамент, є саме боротьба з корупцією й хабарництвом у сферах, які мають стратегічне значення для економіки держави та серед посадових осіб органів державної влади і самоврядування; протидія корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов'язаним з корупцією (пункт 3 розділу 2 Положення) [2].

Також необхідно акцентувати увагу на тому, що у зв'язку з прийняттям Закону «Про запобігання корупції» в Україні нарешті було нормативно закріплено функціонування центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, який має на меті забезпечити формування та реалізацію державної антикорупційної політики – Національне агентство з питань запобігання корупції. Стаття 5 Закону наголошує на тому, що Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – Національне агентство) здійснює свою діяльність колегіально у складі п'яти членів [1].

Слід зауважити, що початок роботи Національного агентства був закладений прийняттям Постанови Кабінету Міністрів України № 118 від 18 березня 2015 року «Про утворення Національного агентства з питань запобігання корупції», а саме: утворенням його як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України.

Доречно зазначити, що згідно зі статтею 11 Закону України «Про запобігання корупції» Національному агентству надано конкретні повноваження у сфері протидії корупційним виявам, а саме: 1) проведення аналізу стану запобігання та протидії корупції в Україні, діяльності державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у сфері запобігання та протидії корупції; статистичних даних, результатів досліджень та іншої інформації стосовно ситуації щодо корупції; 2) розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної програми з її виконання, здійснення моніторингу, координації та оцінки ефективності виконання Антикорупційної стратегії; 3) підготовка та подання в установленому законом порядку до Кабінету Міністрів України проекту національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики; 4) формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань; 5) організація проведення досліджень з питань вивчення ситуації щодо корупції; 6) здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та порівнянних до них осіб; 7) координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупціогенних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, в тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм; 8) здійснення в порядку, визначеному цим Законом, контролю та перевірки декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя осіб, уповно-

важених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 9) здійснення в порядку та в межах, визначених законом, державного контролю за дотриманням встановлених законом обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності, своєчасністю подання звітів партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів на загальнодержавних та місцевих виборах, повнотою таких звітів, звіту зовнішнього незалежного фінансового аудиту діяльності партій, відповідністю їх оформлення встановленим вимогам, достовірністю внесених до них відомостей; 10) затвердження розподілу коштів, виділених з державного бюджету на фінансування статутної діяльності політичних партій, відповідно до закону; 11) забезпечення ведення Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення; 12) координація в межах компетенції, методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції; 13) погодження антикорупційних програм державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, розробка типової антикорупційної програми юридичної особи; 14) здійснення співпраці з особами, які добросовісно повідомляють про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону (викривачі), вжиття заходів щодо їх правового та іншого захисту, притягнення до відповідальності осіб, винних у порушенні їх прав, у зв'язку з таким інформуванням; 15) організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб місцевого самоврядування (крім підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування); 16) надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань ети-

чної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб; 17) інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції; 18) залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики; 19) координація виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпраця з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції; 20) обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями; 21) інші повноваження, визначені законом [1].

Нині єдиним державним правоохоронним органом, на який безпосередньо покладається запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних злочинів в Україні, є Національне антикорупційне бюро.

Цей орган відповідно до вимог статті 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» зобов'язаний:

- здійснювати оперативно-розшукові заходи з метою запобігання, виявлення, припинення та розкриття корупційних злочинів, віднесених до його підслідності, а також в оперативно-розшукових справах, витребуваних від інших правоохоронних органів;

- здійснювати провадження досудового розслідування корупційних злочинів, віднесених до його підслідності, а також провадити досудове розслідування інших кримінальних правопорушень у випадках, визначених законом;

- ризикати заходів щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації в корупційних злочинах, віднесених до його підслідності;

- здійснювати перевірку на доброчесність осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

- забезпечувати на умовах конфіденційності та добровільності співпрацю з особами, які повідомляють про корупційні злочини [4].

Видається слушною наукова позиція доктора юридичних наук, професора Савченка А. В., який наголошує на тому, що:

«...серед зазначених вище спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції лише два органи за правовими аспектами діяльності можна безпосередньо віднести до спеціальних антикорупційних інституцій – Національне антикорупційне бюро України та Національне агентство з питань запобігання корупції. Наведене зумовлено тим, що сфера діяльності таких багатofункціональних органів як прокуратура та Національна поліція охоплює більш широке коло правовідносин, не обмежуючись тільки антикорупційними заходами ...» [7, с. 172].

Висновки. Отже, з урахуванням викладеного слід зазначити, що правові аспекти діяльності спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції під час здійснення заходів щодо запобігання, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних злочинів мають вирішальний вплив на встановлення змісту та порядку застосування превентивних національних антикорупційних механізмів.

Список використаних джерел

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700–VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.

2. Про затвердження Положення про Департамент захисту економіки Національної поліції України: Наказ Національної поліції України від 07 листопада 2015 року № 81. *Офіційний інтернет-портал Національної поліції України*. URL: <http://www.npu.gov.ua>.

3. Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України: Наказ Генеральної прокуратури України від 12 квітня 2016 року № 149. *Офіційний інтернет-портал Генеральної прокуратури України*. URL: <http://www.gp.gov.ua>.

4. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698–VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051.

5. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 1402–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

6. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697–VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 2–3. Ст. 12.

7. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування: монографія / Васи́левич В. В., Васи́левська Т. Е.,

Нестерович В. Ф., Расюк Е. В., Савченко А. В., Федоренко В. Л. (кер.) та ін.; за ред. проф. Ковбасюка Ю. В. і проф. Федоренка В. Л. Київ: Ліра-К, НАДУ, 2016. 524 с.

8. Кримінологія: підручник. Практикум. / Ковальський В. С., Костенко О. М., Семмаков Г. С. [та ін.]. Київ: Юрінком Інтер, 2016. 336 с.

Карелин В. В., Пузыревский М. В.

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УКРАИНЕ СПЕЦИАЛЬНО УПОЛНОМОЧЕННЫХ СУБЪЕКТОВ В СФЕРЕ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ КОРРУПЦИИ

Статья посвящена анализу правовых аспектов противодействия уголовно наказуемым коррупционным, а также таким, способствующим коррупции, действиям в Украине. Также проанализированы превентивные антикоррупционные меры, имеющие полиотраслевую специфику.

В статье на основе анализа национального законодательства определены целесообразные элементы деятельности специально уполномоченных субъектов в сфере противодействия коррупции.

Ключевые слова: коррупция, правовые аспекты, антикоррупционная политика, специально уполномоченные субъекты в сфере противодействия коррупции, полномочия, Специализированная антикоррупционная прокуратура, Национальная полиция, Национальное агентство по предупреждению коррупции, Национальное антикоррупционное бюро Украины, превентивный механизм.

Karelin V. V., Puzyrevskiy M. V.

LEGAL ASPECTS OF SPECIAL PLENIPATENTIONARY SUBJECTS' ACTIVITY IN THE SPHERE OF CONRADITION OF CORRUPTION IN UKRAINE

The article is investigated to the analysis of some law aspects of counteraction against criminally punishable corruption acts as well as acts producing corruption in Ukraine. Preventive anticorruption measures which are used and have polybranch specificity have been analyzed in article.

Also, this article analyzes the new legislative provisions to specifically authorized entities in combating corruption, including the National Agency for the Prevention of Corruption., National Anti-Corruption Bureau of Internal Affairs of Ukraine. Special attention is paid to the normative content of disclosure on the functions and powers of the prosecution in this area.

It worth mention, that this research is devoted to studying the problems of corruption and overcoming it, by forming of legal principles of anticorruption policy. It was investigated legal principles that are contained in the national legislation. Was proved their place in the system of legal and administrative measures of counteraction to corruption.

Moreover, the article are determined to the most appropriate elements of the specially authorized subjects in combating corruption an analysis of national legislation. This article established that the effective anticorruption policy in Ukraine

can not be effective without a coherent, planned and coordinated systematic actions of public authorities both on the national and especially on the local levels. Such anti-corruption policy should combine three strategic directions – a strategy of public awareness, a prevention strategy and a strategy of the inevitable responsibility. The institutional administrative, political and legal, socio-economic, socio-civic and ethical and psychological mechanisms of preventing corruption in local authorities were characterized.

Key words: *corruption, law aspects, anticorruption policy, specially authorized subjects in combating corruption, authority, Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office, National police.*